

A DOLGOK MENETÉNEK KIKERÜLHETETLENSÉGE

Amolyan recenzíóféle Bartha Gusztáv novelláiról

Minden művészeti ágnak megvan a maga sajátos feladata. Az ecset sercegése, a hangok formálódása, a szavak fenefészke nem más, mint az önmagát kifejező öntudat születése és kiterjedése. Az idő az, amely választ ad arra, hogy az alkotás létrejött-e és élte szükségszerű volt-e vagy felesleges. Márpedig felesleges dolgok nincsenek. És mégis vannak. Ember alkotta koordináták...

Bartha Gusztáv színműveiről nem tudok mit írni. Hát nem írok. Elbeszélései másak. Szubjektíven: talán jobbak, mint drámái. Drámai sűrítvények... Olyanok, amelyekről „én-te-ő-mi-ti-ők” mást fognak mondani. Saját helyzetünk térben és időben szükségszerűen determinálódik. A valóságérzet sérülése a mai kor emberének olyan képességvesztése, amely nem mást jelent, mint a valóság értelmének nem megbecsülését. A művész, a művészet elméletével foglalkozó látja a valóság és érték tudat felbomló egységét. Jelenkori képet rajzol és prognosztizál. Nem túl fényes jövőt. Nem vetek bizalmat a jövő fejlődésének áldásába. Mindössze változás van. A változás vonalai szükségszerűen elmosódott kontúrok. A művész alkotásával válaszokat ad, kérdéseket tesz föl – szándékosan cseréltem fel – és próbálkozik. Elmosódott kontúrvonalakat helyükre igazít. Néha meg maszatol...

Bartha Gusztáv novellái első olvasatra nyomasztanak. Azért még kétszer elolvasom őket. És ajánlom is. Másoknak. Beletörődőknek és beletörödni nem tudóknak, szerelmeseknek és szerelemteleneknek, barátságosoknak és barátságtalanoknak, szenvedélyeseknek és szentteleneknek, demokratáknak és antidemokratáknak, a fehér ajtón inneniknek és túliknak... A szabadság mibe sem kerül. Mindössze felelősség az ára.

Fogalmam nincs, hogy ki maga az író. Bartha Gusztáv megfelelően rendezi a vonalakat. Nem tudom, honnan indult, engem nem érdekel. Hogy hová tart és mi módon alakul át az alkotásban, tanult és megélt, látott és hozott tartalmak hogyan öltönek újfajta minőséget – az már annál inkább. Alapjában minden alkotóban ez érdekel. Bartha Gusztáv munkái alapvetően két szellemi síkon értelmezhető szemléletmód váltogatásában öltönek testet: realista és elvont. A művészet története századok óta e kettő váltakozásából áll. Egyik sem több vagy kevesebb a másiknál. A koordináták fontosak. Idő és tér. Az együttlét és egyedüllét élménye, a test és szellem viszonya. Megkerülhetetlen tényezők. Alkotás és befogadás. Megélés és átélés. Az elemek hűsbavágóan karcosak. Az alkotást nem kizárólagosan az író, az alkotó hozza létre – mint azt századok folyamán hitték, ezzel kimerítve minden „tudnivélhetőséget” –, hanem egy folyton folyó párbeszédnek kell kialakulnia „adó és vevő” között. Heidegger szerint a mű a művész eredete. Számtalan értelmezésben. Más kor, más ember, más jelentés. Bartha Gusztáv létbemaró kérdéseket boncol. Ezek

a novellák az egzisztencializmus margójára írt jegyzetek, amelyek rávilágítanak a beletörődésre. Beletörődés a dolgok menetének kikerülhetetlenségébe és megváltoztathatatlanságába. Ugye, hogy nyomasztó? Mondtam...

A *Talált történetek* novellái a kiváltott reakciók drámaiságával hívják fel magukra a figyelmet. A pénztelenség, a végsőig való kapaszkodás a morálba, az emberség ideájának humorba és tragikumba való ágyazása az, amely bár térben Kárpátalján játszódik, de a léttelen és létkereső embert állítja fókuszba, használja eszközül és játszik vele, vagy csak csendesen figyeli az események törvényszerű folyását. A piac mindennapjai, a panel nyomasztó nyomora, a kéjnként Pesten kereső lány hazaküldött tisztátalan forintjai, az életben elkezdett sírhely, a szerető alatt megreccsenő neobiedermeier karosszék, az alkalmi munkavállalásból – „Odaátról/Ideátról” – hazatérő és odacsapó férj, az abortáló nő, és... A kivesző keserű igazság. Nem folytatom. Nem kell. Olvasni fogják.

Ember által formált vagy formálni hitt valóság hű visszaadása. Vagy a képzeleté. A művész törvényszerűen kivonja magát az őt körülvevő környezetből, de minden idegrostjával, akaratával kapaszkodik az őt körülvevőkhöz. Embelekhez. És azoknak látszókhöz...

Az érték érték marad akkor is, ha a bomlás jelei mutatkoznak. Hol vagy, Szép Ilona?

Szép Ilonát „Soha, soha többé nem engedjük, hogy elorozza tőlünk a világot!”. Hát szorítsátok! Az ő szépsége, amely a „miénk” tudatával beragyogja a nyomorúságos és látszólagosan szellemtelen világot. Határon erről és arról. Lényegtelen. Együtt – értünk... (*Bartha Gusztáv: Talált történetek. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2006.*)

BÍRÓ GYULA

